

LUND UNIVERSITY

Bokomtaler/recension: Pussy Riot – En pønkebønn for frihet.

Lennhag, Mi

Published in:
Nordisk Østforum

2014

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Lennhag, M. (2014). Bokomtaler/recension: Pussy Riot – En pønkebønn for frihet. *Nordisk Østforum*, (1), 79-82.
<https://www.idunn.no/doi/epdf/10.18261/ISSN1891-1773-2014-01-12>

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Pussy Riot – En pønkebønn for frihet

Trine K. Haagensen (red.)

Översättning av Martin Paulsen

Oslo: Flamme forlag 2013

232 sider. ISBN 9788282880275

Recenserad av **Mi Lennhag** [doktorand, Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet, mi.lennhag@svet.lu.se]

Det ryska feministiska punkbandet och konstnärskollektivet *Pussy Riot* har fått stort medialt genomslag internationellt, både för sina aktioner, och för rättegången mot tre av dess medlemmar.

Den tunna boken *Pussy Riot – En pønkebønn for frihet* utkom på norska 2013. Den innehåller en blandning av gruppens sångtexter – som är både ironiska och explicita –, andra texter skrivna av aktivisterna, samt de starka slutappellerna från rättegången.

Pussy Riot har genom musik och spontanframträdanden på offentliga platser försökt belysa frågor om yttrandefrihet och jämställdhet i Ryssland, ofta med en indirekt men ändå tydlig kritik mot president Vladimir Putin. Genom att sedan även publicera sina iögonfallande framträdanden på videokanalen YouTube, har spridningen blivit omfattande även utanför Rysslands gränser.

Sommaren 2012 dömdes tre unga ryska kvinnor, som i februari samma år framfört en punklåt i Frälsarkatedralen i Moskva, till fängelse i två år för brottet huliganism. Aktionen var främst en protest mot Putin, som då ännu inte omvalts som president. Domaren pläderade för att kvinnorna drivits av hat och fientlighet mot troende. Kvinnorna framhöll att de själva faktiskt är troende, och att syftet medaktionen varit politiskt snarare än religiöst, eftersom de velat belysa Putins maktutövning och nära kopplingar till rysk-ortodoxa ledare. Exempelvis har höga kyrkliga representanter uppmanat troende att rösta på Putin och att avstå demonstrationer.

I de publicerade texterna framgår tydligt kvinnornas religiositet, vilket kan illustreras med en sångtext: »Jomfru Maria, bli feminist. (...) Patriark Gundjaj tror på Putin. Han burde heller tro på Gud, den jævelen. (...) Den evige jomfru er med oss i våre protester!» Om just Frälsarkatedralen skrivs i ett uttalande från februari 2012 att »Det er ikke Herrens hus, men Den russisk-ortodokse kirkas kontor», ett »business-senter» som på sin webbplats saluför sin lokal som kan hyras för stora summor rubel till olika evenemang, tillsammans med till exempel snö-, rök, och såpbubblemaskiner.

Omvärlden har efter domarna kunnat följa kvinnornas fängelsevistelser, uttalanden, hungerstrejker m.m. – parallellt med att andra medlemmar i Pussy Riot har fortsatt försöka nå ut med sitt budskap genom nya framträdanden. Samtidigt har internationella artister – däribland Madonna, Paul McCartney, Björk och Red Hot Chili Peppers – visat den ryska gruppen sitt stöd, och Amnesty har benämnt de fängslade »samvetsfångar» (*prisoners of conscience*).

Men för att bättre förstå fängelsedomarna, vill jag sätta den ryska huliganism-lagstiftningen i en samtida kontext. Detta trots den »töperiod» vi kunde se kring julen 2013, då Pussy Riots medlemmar tillsammans med en rad andra »bråkstakar» och »huliganer» (d.v.s. ryska politiskt bråkiga regimkritiker) benådades på löpande band i Ryssland.

I Ryssland kan man idag dömas för brottet »*melkoe chuliganstvo*», vilket direktöversatt blir ungefär »trivial» eller »lindrig» huliganism. I Sverige förknippas huliganism med våldsamma idrottsupportrar i allmänhet, och med elitklubbarna i herrfotboll i synnerhet. I Ryssland är en huligan något helt annat. I svensk juridisk kontext nämns begreppet »huliganism» alltså inte alls i samband med till exempel brottsrubriceringen »förargelseväckande beteende», som annars varit jämförbar med den ryska huliganism-lagstiftningen.

Den ryska huliganism-lagen har funnits länge, men även ändrats markant på kort tid. I Sovjetunionen fastställdes huliganism som en kriminell handling i Brottsbalkens 206:e artikel. I lagen nämndes »trivial huliganism» (»*melkoe chuliganstvo*») samt »uppsåtlig huliganism» (»*zlostnoje chuliganstvo*»). Som »huliganism» räknades sådant beteende som på ett avsiktligt och allvarligt sätt störde den allmänna ordningen och som förmedlade explicit och uppenbar respektlöshet mot samhället. Respektlöshet mot samhället är alltså något helt annat än svenska huliganers respektlöshet mot fotbollsmatchers sportsliga regler.

Den »triviala huliganismen» ansågs under sovjettiden ursprungligen som en paragraf tänkt att stävja ordningsstörande beteende i största allmänhet, exempelvis ungdomsslagsmål på gator och torg. Den tolkningen går att likna vid att i Sverige dömas för en ordningsförseelse enligt Ordningsslagen, vilket handlar om just bråkigheter på offentliga platser eller vid vissa sammankomster.

Den »uppsåtliga huliganismen» däremot var huliganism som begicks »med extraordinär cynism, med motstånd mot upprätthållandet av lag och ordning, med användning av vapen eller för-

sök till det, eller som begått av en återfallsförbrytare» [min översättning av den ryska lagtexten].

Även en rad andra handlingar kriminaliserades med hjälp av den beryktade 206:e paragrafens lindriga huliganism, såsom lösdriveri, politisk kritik, offentliga svordomar, eller förargelse i största allmänhet. Man inser lätt hur många brott som därmed potentiellt innefattades. Och mycket riktigt: under perioder var huliganism det vanligaste brottet att dömas för i Sovjetunionen.

Formuleringen »lindrig» eller »trivial» huliganism finns kvar i dagens ryska lagtext, även om lagen delvis är omskriven i övrigt. Idag finns en »allvarlig» form av huliganism – riktad mot myndighetsrepresentanter – och som fått ett nytt sjuårigt straff. I Sverige hade man för dessa bestraffningsbara tilltag troligen främst risikerat obetydliga dagsböter enligt brottsrubriceringen »förargelseväckande beteende». I Ryssland däremot ignoreras inte ens de små eller komiska politiska provokationerna. Åklagarsidan försökte genom en rad olika taktiker i rättegången mot Pussy Riot dessutom framhålla de unga kvinnornas brott som religiöst, snarare än politiskt förankrat. »Hatet» skulle, enligt åklagaren, ha riktats mot Rysslands alla ortodoxa eller den kristna tron som helhet.

Rättegången mot Pussy Riot blev dock en svår balansgång för åklagarsidan. Friande domar ses i Ryssland ofta som nederlag eller tecken på svaghet hos både staten och domaren; bara några procent av alla rättegångar leder till friande domar. Samtidigt var medierepresentanter välkomna under förhandlingarna, och förmedlade till omvärlden hur punkgruppen uttryckte att det var hela det ryska styret under Putin som stod inför sin dom den 17 augusti 2012.

Pussy Riot framförde ofta tydlig kritik mot specifika demokratibrister i Ryssland, vilket blev allt svårare för politiska ledare att bemöta. Exempelvis framhölls i en sång brister i rösträtten, samt att stabilitet går före demokrati i dagens Ryssland: »Velgerne stues inn i klasserom. Valgbåsene råtner i innestengte lokaler. Det lukter av svette og stinker av kontroll. Gulvene er feiet og stabiliteten venter.» I Maria Alekhinas slutappell belyser hon Putin som en representant för något som är ruttet i den ryska (tsar-ledda) staten: »Når vi snakker om Putin, så mener vi i første rekke ikke Vladimir Putin, men Putin som det systemet han har skapt – maktens vertikale struktur, hvor alt i praksis styres ovenfra.»

Även demokratiska demonstrationer i Ryssland har på senare tid fått förhålla sig till dels ökad kriminaliseringsgrad (fler handlingar betraktas som kriminella), dels strängare påföljder. Lagen

om »störande av allmän ordning» har blivit en behändig paragraf att tysta oppositionella med (däribland tidigare schackvärldsmästaren Garri Kasparov).

Det har varit intressant att se hur vinterns ukrainska protester och massdemonstrationerna om söndagarna i Kiev, fått så omfattande spridning via internet-medier. Och inom Pussy Riot har medvetenheten om hur man når ut varit stor, men även uppdateringen om folkliga protester i andra länder. I en sång lyder texten: »Den egyptiske lufta er sunn for lungene. Lag ett Tahrir på Den røde plass. Tilbring en rasende dag blant sterke kvinner.» I Alekshinas slutappell från rättegången, visade hon på medvetenheten om omvärldens bevakning: »Vi er ikke skyldige, det snakker hele verden om. Hele verden snakker på konserter, hele verden snakker på Internett, hele verden snakker i pressen. Dette er noe man snakker om i parlamentet.»

Nyligen beslutade den Putintrogna duman att bötesbeloppen för olagliga demonstrationer skulle höjas till motsvarande en normal rysk årslön. Beslutsfattarna var alltså de »valda» duma-ledamöter som i december 2011 orsakade massdemonstrationer mot utbredd valfusk. Man kan förstå om känslan av maktlöshet inför det politiska breder ut sig i Ryssland. Det är också lätt att tänka att det är dumt av regimkritiker att genomföra smått pinsamma eller rent av onödigt provocerande framträdanden, exempelvis i kyrkor. Kan de inte kritisera på ett mer seriöst sätt? Problemet är både att det blivit svårare att kritisera seriöst – och att omvärldens medier dessvärre ofta främst bryr sig om protester med underhållningsvärde.

Att läsa den utgivna samlingen av Pussy Riots texter ger emellertid en snabb och tydlig inblick i hur det faktiskt är att som vanlig medborgare agera kritiskt gentemot maktapparaten i dagens Ryssland. Texterna visar samtidigt hur rättsväsendet hanterar denna kritik. Jag rekommenderar därför de som är intresserade av den demokratiska utvecklingen i Ryssland att ta del av denna publikation.